

Diario d'Ungheria / Magyarországi napló

FRANÇOIS FEJTŐ, L'ITALIA E L'EUROPA FEJTŐ FERENC, OLASZSRÁG ÉS EURÓPA

Siamo a Budapest, in un ristorante gestito da due giovani italiani, dove fanno la pizza con il forno a legna, ma anche un ottimo pesce, con un cuoco emiliano, che ha i capelli nerissimi e un sorriso smagliante, nuovo di zecca. Il locale è affollato e c'è musica un poco alta, anche se siamo in un angolo piuttosto appartato. François Fejtő ieri ha festeggiato il suo novantatreesimo compleanno e mi mostra con orgoglio un bastone lavorato degli inizi del Novecento che gli amici budapestini gli hanno regalato per l'occasione. E' da qualche settimana che dovevamo incontrarci, ma lui stava terminando di scrivere un libro sul diavolo e non voleva distrarsi. Questa sera parleremo dell'Italia, dei suoi rapporti con il nostro paese e dei molti personaggi che ha incontrato nel corso della sua lunga vita, da Montanelli a Silone a Carocci.

– Come inizia il suo rapporto con l'Italia?

– Comincia quando avevo cinque anni e quando ho conosciuto una regione che era ancora austriaca, il Sud Tirolo, dove uno zio aveva, presso Aquileia, una tenuta chiamata Fiumicello, con una grande casa. Era il Luglio o Agosto del 1914. La nostra famiglia veniva dall'Ungheria, dall'Austria, dal Sud Tirolo, dalla Slovacchia: la grande Ungheria. La numerosa famiglia si riunì in questa grande casa che aveva un magnifico plateau. La mia famiglia era di Zagabria. Mio zio era capitano della flotta della Marina asburgica e la regione era abitata da italiani. Qui ho cominciato a conoscere gli italiani. In quella grande casa erano riunite una trentina di persone: nonni, zii, cugini, tutta la famiglia venuta da ogni parte dell'impero.

– Nel 1989 sono stato invitato a Trieste a tenere una conferenza per l'Istituto Gramsci, con la partecipazione di relatori da vari paesi. Il tema del convegno era se l'Unione Sovietica, se il Comunismo poteva essere riformato. E mentre gli altri relatori, venuti dalla Russia ancora sovietica, dalla Romania e da altri paesi, tutti intellettuali di sinistra, socialisti, comunisti, credevano in una trasformazione del comunismo, io sono stato il solo relatore che nel febbraio dell'89 ha detto che non credeva al fatto che il comunismo potesse essere riformato. Ricordo che c'era molto scetticismo tra i presenti, ma sono anche stato applaudito da alcuni, particolarmente da due russi che venivano dall'Istituto Storico di Mosca. Dopo questa conferenza, mi venne il desiderio di rivedere la tenuta di Fiumicello. Il nome non era presente sulle mappe, ma sapevo che non era lontano da Gorizia. E allora sono andato da un'amica di Milano che assisteva al convegno e l'ho pregata di accompagnarmi. Non rivedevo quella casa dal 1914, da dopo l'inizio della guerra. Mio padre, che era direttore di un giornale regionale del sud-ovest dell'Ungheria, era stato subito richiamato in patria perché il pretendente al trono, Francesco Ferdinando, era stato assassinato. Avevo cinque anni, ma questo momento è rimasto per sempre nella mia memoria. Dopo ore di ricerche con i miei amici milanesi, una albergatrice mi ha detto che conosceva bene il proprietario della grande tenuta. Allora mi ha accompagnato a una casa che era a dieci minuti da lì, e ho rivissuto i momenti dei miei cinque anni. A quel tempo non sapevo che cosa fosse il Rinascimento, un palazzo veneto che adesso è un monumento storico, abitato da tre generazioni di una famiglia italiana che mi ha ricevuto con molta ospitalità e mi ha fatto visitare tutta la casa. Niente era mutato, un vero palazzo del '500. E ho ritrovato con molta emozione la camera di mia madre, la mia camera. La cucina era come questa stanza, molto bella. Mi hanno detto che potevo andare quando volevo. Poi sono andato, a qualche chilometro di distanza, a visitare il più grande cimitero della prima guerra mondiale, con 50.000 tombe italiane e 50.000 austro-ungariche. E' stata una grande emozione, vedere le iscrizioni in tutte le lingue dell'impero: rumeno, austriaco, ungherese. Dopo molti anni sono ri-

Budapesten vagyunk egy egészen új étteremben, melyet két fiatal olasz által működtet, ahol fatüzeléses kemencében sütik a pizzát, de a hálótelek is kitűnőek, a szakács emiliati, haja ebenfekete, mosolya lenyűgöző. Az étterem tömve van, és, bár egy eldugott sarokban ülünk, a zene mégis egy kicsit hangos. Fejtő Ferenc tegnap ünnepelte kilencvenedik születésnapját és büszkén mutatja azt a gyönyörűen megmunkált, a kilencszázas évek elején készült botot, mellyel budapesti barátai ajándékozták meg. Már néhány héttel ezelőtt kellett volna találkozunk, de be akarta fejezni az öndörögő szülő könyvét, nem szeretett volna kikökönni a munkából. Ma este Olaszországról fogunk beszélgetni, arról, hogy milyen a kapcsolata országunkkal, azokról az ismert személyiségekről, akikkel hosszú élete során találkozni volt módja: Montanelli, Silone és Carocci, hogy csak néhányat említsék közülük.

– Hogyan kezdődött kapcsolata Olaszországgal?

– Őt éves voltam, amikor az akkor még Ausztriához tartozó dél-tiroli régiót megismertem. Az egyik nagybácsikámnak volt birtoka Aquileia környékén egy nagy házzal. 1914. július, vagy augusztus volt. A családom Magyarországról származott, Ausztriából, Dél-Tirolból és Szlovákiából: egyáltalán a nagy Magyarországról. A szélesebb család jött össze ebben a széles mezőkkel övezett nagy házban. A szűkebb családom zágrábi volt. Nagybácsikám a Habsburg flotta kapitányaként olyan helyen állomásozott, ahol olaszok laktak. Itt kezdődött ismeretségem az olaszokkal. A nagy házban voltak legalább harminc gyűntünk össze: a birtalom minden részéből érkezett nagyszülők, nagybácák, nagynénik, és unokatestvérek. Több, különböző országból érkezett személyiség mellett engem is felkért egy előadásra a triestri Gramsci Intézet 1989-ben. A konferencia témája az volt, hogy vajon megreformálható-e a Szovjetunió, és általában a kommunista rendszerek. Mig az akkor még szovjet Oroszországból, Romániából és más országokból érkezett előadók – mind baloldali, szocialista, kommunista értelmesiek – azt fejtették ki, hogy hisznek a kommunizmus átalakulásának lehetőségében, én voltam az egyetlen, aki 1989 februárjában azt mondta: egyáltalán nem hiszek abban, hogy a kommunizmus megreformálható. A konferencia után nagy vágyat éreztem arra, hogy újra lássam a Fiumicello birtokot. A nevet nem találtam meg a térképen, de tudtam, hogy nincs messze Goriziától. Odamentem egy milánói barátomhoz, aki szintén jelen volt a konferencián, és megkértem, kíséreljen el. Az első világháború kedétől, 1914 óta nem láttam azt a házat. Ugyanis apam, aki egy dél-magyarországi júság szerkesztője volt akkoriban, azonnal visszahívták, amint a hír napvilágot látott: a trónörökös Ferenc Ferdinándot meggyilkolták. Őt éves voltam csak, de ez az esemény örökre rögzült az emlékezetemben. Milánói barátaimmal örökre bonyolult, migem egy szállodás asszony azt mondta: jól ismeri a birtok tulajdonosát. Rögtön elkísért minket egy háchoz, alig tíz percnyi útra attól a helytől, ahol voltunk és egyszer csak újradét az ötvenes kori élményeimet. Gyerekként persze fogalmam sem volt arról, hogy mi az a reneszánsz. De az a bizonyos venetói ház, most történelmi műemlék. Három generáció óta egy olasz család lakja. Ez a család hatalmas szeretettel fogadott, megmutatta az egész szobát. Semmi nem változott, az 1950-es években épült palota ugyanolyan volt, mint egykor. Nem kis izgalommal fedeztem fel anyám szobáját meg a sajátomat. A konyha ugyanolyan szép volt, mint ezek a szobák is. Azt mondták a háziak, oda mehetek, ahová csak akarok. Azután elmentem, hogy megnézzem az első világháború áldozatainak legnagyobb temetőjét, az 50 000 olasz és ugyanennyi osztrák-magyar elesett nyuszik. Felkavaró volt a sírfeliratokat látni a Habsburg-birodalom minden nyelvén: románul, né-